

Hallintovaliokunta

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännöstä

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännöstä (VNS 5/2025 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- johtava asiantuntija Petra Stenfors, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtava asiantuntija Valtteri Karhu, työ- ja elinkeinoministeriö
- finanssineuvos Teemu Eriksson, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Armi Liinamaa, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Merja Niemi, opetus- ja kulttuuriministeriö
- erityisasiantuntija Laura Jänis, maa- ja metsätalousministeriö
- erityisasiantuntija Auli Sihvola, maa- ja metsätalousministeriö
- yksikön päällikkö Pasi Loukasmäki, Pohjois-Suomen elinvoimakeskus
- kehittämisjohtaja Päivi Ekdahl, Lapin liitto
- maakuntajohtaja Mats Brandt, Pohjanmaan liitto
- maakuntajohtaja Markus Hirvonen, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
- erityisasiantuntija Petri Veijalainen, Päijät-Hämeen liitto
- kehittämisspäällikkö Annukka Mäkinen, Suomen Kuntaliitto
- elinvoimapäällikkö Outi Ervasti, Uudenmaan liitto
- professori Sami Moisio

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Valtiontalouden tarkastusvirasto
- liikenne- ja viestintäministeriö
- Itä-Suomen elinvoimakeskus
- sosiaali- ja terveysministeriö
- ympäristöministeriö
- saamelaiskäräjät
- Ruokavirasto
- Kuutoskaupungit (kuusi suurinta kaupunkia)

Valiokunnan mietintö HaVM 3/2026 vp

- Varsinais-Suomen liitto
- Elinkeinoelämän keskusliitto ry
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- STTK ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Suomen Yrittäjät ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Selonteon lähtökohtia

Alueiden kehittämisen toimeenpanoa ja rahoittamista koskeva lainsäädäntö on tullut voimaan 1.9.2021. Lainsäädäntökokonaisuutta koskevassa hallituksen esityksessä todetaan, että lainsäädännön toimeenpanon seuranta varten eduskunnalle annetaan selonteko (HE 47/2021 vp).

Käsiteltävänä olevassa selonteossa arvioidaan alueiden kehittämisen järjestelmän toimivuutta ja rahoituksen vaikuttavuutta tulevien lainsäädäntöuudistusten pohjaksi. EU:n alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanoa ohjaavan lainsäädännön toimivuudesta tarvitaan tietoa myös vuonna 2028 alkavan uuden ohjelmakauden lainsäädännön valmistelun tueksi. Tarkastelun kohteina ovat laki alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta 756/2021 (jäljempänä toimeenpanolaki) ja laki alueiden kehittämisen ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan hankkeiden rahoittamisesta 757/2021 (jäljempänä rahoituslaki) sekä näitä täydentävät asetukset.

Selonteon mukaan lainsäädäntö tukee pääpiirteissään hyvin aluekehittämisen tavoitteiden edistämistä, strategista suunnittelua ja toimeenpanoa, mutta sen tulisi vastata asetettuihin tavoitteisiin kustannustehokkaammin tiukkenevassa taloustilanteessa. Keskeisiksi kehittämisen kohteiksi tunnistetaan vaikuttavuuden lisääminen, hallinnollisen taakan vähentäminen ja yliaalueellisen yhteistyön vahvistaminen. Selonteossa katsotaan, että kansallisen aluekehittämisen ja EU-ohjelmakausien valmisteluajataulujen eriaikaisuus luo haasteita pitkäjänteisen aluekehittämisen toimeenpanoon. Aluetasolla yhteensovittaminen toimii hyvin, mutta kansallisen suunnittelun näkökulmasta yhteensovittaminen on osoittautunut hankalaksi. Selonteon mukaan aluekehittämisen hallituskautta pidempi strategia toisi johdonmukaisuutta aluekehittämisen tarpeisiin vastaamiseen.

Aluekehittämisen tavoitteet, niiden toimeenpano ja seuranta

Aluekehittämisen tavoitteena toimeenpanolain mukaan on edistää alueiden kestävä kehitystä, kasvua ja kilpailukykyä, asukkaiden hyvinvointia ja elinympäristön laatua. Hallintovaliokunta katsoo, että tavoitteet ovat edelleen ajankohtaisia ja ne tukevat aluekehittämistä monipuolisesti, mutta niitä on tarpeen päivittää ottaen huomioon toimintaympäristön muutosten myötä nousseet teemat, kuten kokonaisturvallisuus, varautuminen ja huoltovarmuus. Tavoitteissa tunnistetaan alueiden välisten ja sisäisten kehityserojen vähentäminen, mutta alueellinen eriytyminen väestön määrän ja ikärakenteen, työpaikkojen, koulutus- ja tulotason osalta on edelleen lisääntynyt.

Valiokunnan mietintö HaVM 3/2026 vp

Eriytymistä tapahtuu niin alueilla ja niiden välillä kuin myös kaupunkiseutujen ja yksittäisten kuntien sisällä. Negatiivisen eriytymiskehityksen hallinta vaatii vahvaa ajantasaista alueellista tilannekuvaa sekä entistä vahvempaa yhteistyötä eri toimijoiden kesken alueilla ja hallinnon kaikilla tasoilla.

Hallintovaliokunta toteaa, että monet aluekehitykseen vaikuttavat muutostrendit, kuten väestörakenteen muutos ja kaupungistuminen, edellyttävät nykyistä pidempää aikajännettä sekä johdonmukaisia toimia. Lisäksi EU-ohjelmakausien ja kansallisen aluekehittämisen valmisteluajataulut eivät kohtaa, mikä hankaloittaa suunnitteluprosesseja ja lisää hallinnollista taakkaa. Kansallisen aluekehityksen integroiminen EU:n alue- ja rakennepolitiikkaan on tärkeää. Kansallisesti tehty ratkaisu yhteensovittaa kansallisen sekä EU:n alue- ja rakennepolitiikan suunnittelu ja toimeenpano samaan lakikokonaisuuteen on valiokunnan mielestä tarkoituksenmukainen.

Selonteon mukaan kokonaisuuden hallinnassa ja aluekehittämisen toimeenpanossa haasteita ei niinkään löydetä tavoitteistosta kuin toimeenpanon työkaluista. Laaja-alaisten tavoitteiden koetaan tarvitsevan joustavia toimeenpanon instrumentteja. Hallintovaliokunta painottaa lisäksi aluekehittämisen seurannan tärkeyttä ja aiempaa kattavampia vaikuttavuusmittareita. Tulevalla EU-ohjelmakaudella toiminnan vaikuttavuus ja tuloksellisuus korostuvat entisestään ja kilpailu rahoituksesta kovenee.

Hallintovaliokunta korostaa kilpailukyvyyn, työllisyyden, osaamisen kehittämisen ja elinvoiman edistämisen tärkeyttä koko Suomen kannalta ja katsoo, että pitkäjänteistä aluekehittämistyötä tulee pystyä jatkamaan myös tulevalla kaudella. Suomessa EU:n alue- ja rakennepolitiikan välineet ovat olleet keskeisiä pohjoisen ja itäisen Suomen harvaan asuttujen alueiden kannalta, mutta ne ovat olleet tukemassa kasvua muillakin jatkuvien rakenteellisten haasteiden alueilla sekä kasvavilla kaupunkiseuduilla. Kaupungit ja kunnat voivat olla aktiivisia toimijoita myös EU:sta suoraan rahoitettavissa ohjelmissa, kuten uusi kilpailukykyrahasto ja Horisontti Eurooppa.

Käytännössä alueiden kehittämisen rahoitus on pitkälti nojannut EU:n alue- ja rakennepolitiikan varoihin. Jatkossa rahoituksen priorisoinnin ja vaikuttavuuden vaatimukset tulevat kasvamaan. Tulevalla EU-ohjelmakaudella Suomeen allokoitujen kehittämisvarojen arvioidaan pienentyvän EU:n alue- ja rakennepolitiikan sekä yhteisen maatalouspolitiikan rahoituksen vähenemisen myötä. EU kohdentaa rahoitusta jäsenmaille myös avoimen kilpailun periaatteella, mutta siltä osin saantoon vaikuttaa se, miten hakukilpailuissa menestytään.

Viranomaiset ja niiden roolit

Toimeenpanolain mukaan vastuu alueiden kehittämisestä on valtiolla ja kunnilla. Hallintovaliokunta pitää tätä lähtökohtaa perusteltuna, sillä mikään taho ei voi vastata aluekehityksestä yksinään. Toimiva vastuunjako valtion ja kuntien kesken on olennaista myös tulevaisuudessa.

Maakuntien liitot ovat lakisääteisiä kuntayhtymiä ja toimivat kuntia edustavina aluekehittämisviranomaisina maakunnissa. Liitot vastaavat aluekehittämisen suunnittelusta ja

Valiokunnan mietintö HaVM 3/2026 vp

toteutuksesta alueellaan sekä koordinoivat eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Ne laativat kukin alueelleen pitkän aikavälin strategiisiin linjauksiin perustuvan maakuntaohjelman, jossa tarkennetaan maakunnan aluekehittämiseen liittyviä tavoitteita ja niiden toimeenpanoa. Maakuntaohjelmaan sisältyy myös älykkään erikoistumisen strategia, jolla kehitetään alueellista innovaatiopolitiikkaa. Liittojen tehtävänä on myös edistää maakuntansa kansallisia ja kansainvälisiä yhteyksiä. Lisäksi maakuntien liitot vastaavat maakuntakaavoituksesta, josta säädetään erillisessä lainsäädännössä. Myös kaavoitustehtävällä on merkittävä rooli aluekehittämisen tehtäväkokonaisuudessa.

Selonteossa katsotaan, että maakunnan liiton edunvalvontarooli ja rooli aluekehittämisen viranomaisena ovat alueen ulkopuolisten kumppanien näkökulmista joissakin tilanteissa keskenään ristiriitaisia. Hallintovaliokunta toteaa, että - kuten selonteossa toisaalla kuvataan - suomalainen aluekehittäminen on jo useamman vuosikymmenen perustunut aluelähtöisyyteen sekä omien voimavarojen ja mahdollisuuksien hyödyntämiseen ja siten kehittämistavoitteiden asettamiseen. Maakunnallisen edunvalvonnan tehtävä on osaltaan edistää resurssien kanavoitumista asetettujen kehittämistavoitteiden toteutumiseen.

Alueiden kehittämiseen vaikuttavien toimijoiden kenttä on moninaistunut. Hyvinvointialueet ja työllisyysalueet ovat aloittaneet toimintansa. Vuoden 2026 alussa ovat aloittaneet uudet elinvoimakeskukset sekä Lupa- ja valvontavirasto. Aluekehittämiseen osallistuu julkisen sektorin lisäksi joukko muita sidosryhmiä, kuten yrityksiä, korkeakouluja, oppilaitoksia, tutkimuslaitoksia, järjestökenttää sekä muita toimijoita. Tässä ympäristössä maakuntien liittojen koordinoiva rooli ja niiden aluetuntemuksen lisäarvo korostuvat. Maakuntien liitot ovat yhteistyön kokoajia, joita johtavat demokraattisesti valitut päättäjät. Hallintovaliokunta katsoo, että maakuntien liittojen roolia tulee tukea ja vahvistaa.

Yksittäisenä huomiona hallintovaliokunta viittaa selonteon mainintaan siitä, että aluekehittäjän rooli ei edellytä hankerahoittajan roolia. Selonteossa ei avata tarkemmin sitä, mihin tällä viitataan. Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella käytännön kokemuksen kuitenkin osoittaneen, että ilman rahoitusvälineitä mahdollisuus edistää vaikuttavien kehittämiskokonaisuuksien syntyä on rajallinen.

Hallintovaliokunta yhtyy selonteon johtopäätökseen siitä, että kuntien rooli paikallisesta elinvoimasta ja palveluiden järjestämisestä vastaavina viranomaisina on keskeinen alueiden elinvoimaisuutta kehitettäessä erityisesti paikallisten tarpeiden ja vahvuuksien tunnistamisessa ja hyödyntämisessä. Uusien työllisyysalueiden myötä kuntien rooli työllisyyden edistämässä ja hyvinvointialueuudistuksen tultua voimaan varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä kulttuuri-, kirjasto-, liikunta- ja nuorisopalvelujen tehtävissä on entisestään vahvistunut, mikä osaltaan korostaa kuntien merkitystä aluekehittämistyössä. Aluekehityslainsäädäntöä uudistettaessa on tarpeen täsmentää maakuntien liittojen ja työllisyysalueiden yhteistyötä ja sen kytkentöjä aluekehittämisen prosesseihin. Vastaava täsmentämisen tarve koskee myös hyvinvointialueita.

Selonteko kuvaa tarkkaan valtion vastuulla olevista alueellisista toimeenpano- ja kehittämistehtävistä vastanneiden elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (jäljempänä ELY-keskus) toimintaa. Vuoden 2026 alusta voimaan tullut valtion aluehallintouudistus ja siinä

Valiokunnan mietintö HaVM 3/2026 vp

yhteydessä ELY-keskusten sijaan perustetut elinvoimakeskukset jäävät sitä vastoin vähälle huomiolle. Elinvoimakeskuksista annetun lain (531/2025) mukaan elinvoimakeskuksilla on laaja tehtäväkenttä kehittämisessä, rahoituksessa ja toimeenpanossa. Tätä nykyä elinvoimakeskukset ovat ainoita valtion aluehallintoviranomaisia. Valiokunta katsoo, että maakuntien liittojen ja elinvoimakeskusten roolien tulee olla selkeät ja välttää päällekkäisyyksiä.

Alueiden kehittämisen valtakunnallinen vastuu on valtiolla. Alueiden kehittämisen suunnittelusta, yhteensovittamisesta ja seurannasta kansallisella tasolla vastaa työ- ja elinkeinoministeriö. Aluekehittämiseen osallistuu lisäksi joukko muita ministeriöitä. Ministeriöiden välinen sujuva yhteistyö ja koordinaatio ovat keskeisiä, koska aluekehittämiseen vaikuttavat monien eri hallinnonalojen toimet ja päätökset. Vaikuttavuuden kannalta olennaista on myös koordinaatio valtion ja alueiden välillä. Hallintovaliokunta katsoo, että uuden EU-ohjelmakauden ohjelmavalmistelua koordinoiva taho tulisi nimetä mahdollisimman pian, jotta yhteistyö ja vuoropuhelu valtion ja alueiden kesken kansallisen ja alueellisten kumppanuussuunnitelmien (NRPP) laatimiseksi mahdollistuu. Kumppanuussuunnitelma edellyttää NRP-ministeriöiden vastuiden määrittämistä ja mahdollisesti myös uusien yhteistoimintamuotojen luomista.

Alueet ja kaupungit

Hallintovaliokunta katsoo, että käynnissä olevassa globaalien talouden murroksessa tarvitaan nykyistä vahvempia alueita, joilla on kykyä houkutellessa kotimaisten investointien lisäksi entistä enemmän kansainvälistä pääomaa, joka luo uutta taloudellista toimintaa ja kasvua Suomen alueille. Samaan aikaan jo olemassa olevien investointien loppuunsaattaminen on tärkeää. Investointeihin sisältyy valtava potentiaali, ja sen hyödyntäminen on yksi keskeisimmistä aluekehitystekijöistä.

Hallintovaliokunta yhtyy selonteon näkemykseen siitä, että aluekehittämistyössä yliaalueellinen yhteistyö ja hallinnollisten rajojen ylittäminen on tulevaisuudessa entistäkin ajankohtaisempaa. Tämä tulee esille erityisesti EU-ohjelman toimeenpanossa, mutta sitä on tehty myös kotimaisen aluekehittämisen puitteissa. Valiokunta katsoo, että ylimaakunnallisuuden lisääminen ja suurempien alueiden hyödyntäminen voisi olla yksi varteenotettava tapa lisätä aluekehittämisen vaikuttavuutta. Yrityksetkään eivät sijoitu alueellisesti alue- tai maakuntarajoihin perustuen, vaan muista lähtökohdista. Valiokunnan mielestä myös esimerkiksi alueiden erikoistumisen mahdollisuuksia tulisi hyödyntää vielä nykyistä enemmän.

Hallintovaliokunta on EU:n uutta monivuotista rahoituskehystä ja siihen liittyviä asetusehdotuksia käsitellessään tukenut erityisesti kokonaisturvallisuuden ja kilpailukyyn vahvistamiseen tähtäviä painotuksia (HaVL 27/2025 vp, HaVL 2/2026 vp). Turvallisuuspoliittinen tilanne ja Venäjä-pakotteet vaikuttavat Suomen eri alueilla eri tavoin riippuen esimerkiksi siitä, millainen elinkeinorakenne alueella on. Sulkeutuneen itärajan seurannaisvaikutukset aluekehittämisen lähtökohtiin ja aluetalouteen tuntuvat erityisesti itäisen ulkorajan maakunnissa, mutta merkittäviä vaikutuksia on syntynyt myös muilla Suomen alueilla. Huomiota tulee kiinnittää niin elinkeinon, osaavan työvoiman, energiantuotannon, investointien kuin kokonaisturvallisuuden ja huoltovarmuudenkin vahvistamiseen, mikä luo pohjaa kriisinkestäville, elinvoimaisille ja muutoskykyisille alueille, kaupungeille ja kunnille.

Valiokunnan mietintö HaVM 3/2026 vp

Hallintovaliokunta katsoo, että turvallisuuspoliittisten intressien ja aluekehittämisen yhteensovittaminen voi olla myös mahdollisuus.

Hallintovaliokunta korostaa kaupunkien ja kasvavien kaupunkiseutujen merkitystä kilpailukyyn ja elinvoiman vahvistamisessa. Valiokunta on painottanut näitä seikkoja myös uuden EU-ohjelmakauden tavoitteissa (mm. HaVL 2/2026 vp). Kaupungit ovat keskeisiä investointiympäristöjä ja laajojen innovaatioekosysteemien alustoja, ja niiden kilpailukyky palvelee koko Suomen kasvua. Kaupunkien kasvava rooli on olennaista huomioida aluekehittämisessä niin uudistusten valmistelussa kuin toimeenpanossakin. Tulevalla ohjelmakaudella myös kestävä kaupunkikehittäminen ja maaseudun ja alueiden kehittämistoimien synergiaetuja tulisi hyödyntää nykyistä enemmän.

Hallintovaliokunta toteaa, että painetta vahvoihin alueisiin ja kaupunkeihin nojaavien toimintamallien luomiseen tuo osaltaan EU:n uusi kumppanuusrahasto, jonka maksatukset perustuvat kumppanuussuunnitelmissa sovittujen investointien ja uudistusten tavoitteiden ja välitavoitteiden saavuttamiseen. Kumppanuusrahaston rahoitus maksetaan erillisten tuotosindikaattoreiden pohjalta, ei toteutuneiden kustannusten perusteella (esim. HaVL 27/2025 vp).

Valiokunta kiinnittää vielä huomiota siihen, että selonteossa "alue" jää käsitteenä epäselväksi. Ministeriöt viittaavat sillä yleensä maantieteelliseen alueeseen, jonka kanssa ne toimivat. Se voi tarkoittaa esimerkiksi elinvoimakusten toimialueita. Nykyään on myös hyvinvointialueita ja työllisyysalueita. Maakuntien liitot tarkoittavat alueella yksiselitteisesti maakuntaa. Oma tarkastelutasonsa ja määrittelynsä on EU:lla, joka määrittelee tilastollisesti alueet NUTS 2- ja NUTS 3-tasolle ja soveltaa tähän perustuen erilaisia toimia, vaikka eri jäsenvaltioissa kansalliset ja alueelliset hallintorakenteet poikkeavat toisistaan. Lisäksi kansallisesti puhutaan myös suuralueista. Hallintovaliokunnan näkemyksen mukaan aluekäsitteen epäselvyys aiheuttaa sekavuutta aluekehittämisen toteuttamisessa ja vastuiden määrittelyssä. Aluejakojen moninaisuus voi toimeenpanossa myös johtaa odottamattomiin ja epätarkoituksenmukaisiin tilanteisiin.

Kumppanuus

Kumppanuudessa tehtävä alueellinen ja kansallinen valmistelu on ollut perusta Suomen rakennerahasto-ohjelmien valmistelulle ensimmäisestä ohjelmakaudesta alkaen. Myös Suomen nykyinen EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma on valmisteltu laajassa kumppanuudessa ministeriöiden, alueiden ja järjestöjen edustajien kanssa. Hallintovaliokunta pitää tärkeänä kumppanuusperiaatteen noudattamista myös tulevalla ohjelmakaudella. Valiokunta painottaa tässä yhteydessä erityisesti maakuntien, kuntien ja kaupunkien tiivistä osallistumista Suomen tulevan kumppanuussuunnitelman (NRPP) valmisteluun ja toimeenpanoon. Ne ovat jo pitkään olleet aktiivisesti mukana valmistelemassa ja toteuttamassa kehittämistoimia, ja niillä on asiantuntijuutta, kokemusta sekä alueellisten ja paikallisten olosuhteiden tuntemusta.

Alueellisena kumppanuuselimenä EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman osalta toimii maakunnan yhteistyöryhmä. Maakunnan yhteistyöryhmän asettaa maakunnan liiton hallitus. Yhteistyöryhmässä tulee lain mukaan olla edustettuina kattavasti alueen kehittämisen kannalta

Valiokunnan mietintö HaVM 3/2026 vp

keskeiset tahot. Maakuntien yhteistyöryhmät on alun pitäen perustettu EU-ohjelmatyötä varten. Sitten niiden asema on vakiintunut ja laajentunut myös kansalliseen aluekehittämiseen. Tänä päivänä maakunnan yhteistyöryhmä on yhteistyön ja strategisten linjausten foorumi maakunnassa ja koko maakunnan hanketoimintaa käsittelevä elin. Erityisesti aluetason toimijat ovat selonteon mukaan tyytyväisiä yhteistyöryhmien toimintaan. Maakunnan yhteistyöryhmillä on erilaisia toimintatapoja, mikä osaltaan tukee kehittämistyön aluelähtöisyyttä. Valiokunta katsoo, että hyviksi koettuja käytäntöjä esimerkiksi ylimaakunnallisessa yhteistyössä kannattaa jakaa toiminnan edelleen kehittämiseksi.

Hallintovaliokunta kiinnittää huomiota selonteon mainintoihin kumppanuudesta kumpuavasta valmistelun hitaudesta, toiminnan monimutkaisuudesta ja hallinnon kustannuksista. Valiokunta toteaa, että toimintatapoja voidaan ja niitä tuleekin tehostaa. Samalla valiokunta korostaa, että kumppanuus on sekä kansallisen että EU:n alue- ja rakennepolitiikan kantava voima, josta tulee pitää kiinni. Kumppanuus on myös EU:n komission edellytys ohjelmatyölle.

Hallinnollisen taakan vähentäminen ja toiminnan tehokkuus

Hallintovaliokunta on käsitellessään ehdotusta EU:n kumppanuusrahastoasetukseksi katsonut, että säädehdotuksia tulee vielä arvioida ja tarvittaessa täsmentää hallinnollisen taakan vähentämiseksi ja päällekkäisten hallinnollisten velvoitteiden välttämiseksi. Asetuksen olisi mahdollistettava hallinnon yksinkertaistaminen ja keventäminen myös jäsenvaltioissa. Tulosperusteisten mallien käyttö voi parhaimmillaan lisätä rahoituksen vaikuttavuutta ja keventää hallinnollista taakkaa. (HaVL 27/2025 vp)

Hallintovaliokunta katsoo, että hallinnon keventämiseen, prosessien yksinkertaistamiseen ja toiminnan tehostamiseen tulee kiinnittää huomiota Suomen aluekehittämissjärjestelmää uudistettaessa. Esimerkiksi tukimuotojen päällekkäisyys, kustannusmallien monimutkaisuus, hallinnollinen työmäärä, rahoittajaviranomaisten erilaiset käytännöt ja raskaat tietojärjestelmät on koettu pullonkauloiksi. Muutoksia tehtäessä tulee huolehtia siitä, ettei hallinnon taakkaa siirretä hanketoimijoille, vaan sujuvoitetaan toimintaa kaikkien toimijoiden näkökulmasta. Myös tiedonkulkua tulee tehostaa. Kentän asiantuntemusta on syytä kuulla käytännön kokemusten ja asiakaslähtöisyyden huomioimiseksi. Selonteossa huomio kiinnittyy pääosin ohjelman viranomaishallintoon, tukimuotoihin ja toimeenpanoon alueilla, mutta myös hallintoviranomaisen toimia on hyvä arvioida yksityiskohtaisesti.

Hallintovaliokunta korostaa tietojärjestelmien luotettavuuden ja toimivuuden tärkeyttä. Ongelmat tietojärjestelmissä ovat selvityksen mukaan aiheuttaneet merkittäviä viiveitä ohjelman toimeenpanon käynnistymiselle ja hankaluuksia ohjelman toimeenpanon eri vaiheissa. Tietojärjestelmien kehittämisprosessiin on syytä ottaa mukaan tahoja, jotka ovat tiiviisti mukana ohjelmien toimeenpanossa ja käytännön työssä. Valiokunta yhtyy selonteon näkemykseen siitä, että jo lainsäädäntövaiheessa tulisi nykyistä paremmin hahmottaa lainsäädännön, tietojärjestelmän ja hallinnon kokonaisuus ja tehdä hallinnon virtaviivaistamisen edellyttämät valinnat. Tämä merkitsee ohjelman sisältövalmistelun, lainsäädäntö-, hallinto- ja tietojärjestelmävalmistelun entistä tiiviimpää kytkemistä toisiinsa.

Valiokunnan mietintö HaVM 3/2026 vp

Rahoituksen haku- ja valintamenettelyistä on selonteon mukaan tullut aiempaa haasteellisempia, koska rahoitus on jakautunut pienempiin kokonaisuuksiin. Rahoitusta voi olla saatavissa myös eri ohjelmista. Hankekokonaisuuksien luominen ja rahoituksen hakeminen niihin vaatii erityisosaamista. Tuen hakija ei välttämättä osaa kohdentaa hakemustaan oikeaan hakuun tai erityistavoitteeseen hakemuksen sisältöä vastaavalla tavalla. Tuen hakijat tarvitsevat rahoittavien viranomaisten mukaan paljon ohjeistusta, sillä tietojärjestelmän ohjeet eivät ole hakijoiden ja viranomaisten mukaan tarpeeksi kattavia tai riittäviä. Myös konsulttipalveluiden käyttö rahoitushakemusten tekemisessä on lisääntynyt. Hallintovaliokunta toteaa, että menettelyjen selkeyttäminen, toimivat tietojärjestelmät, riittävä ohjeistus ja hankeosaamisen vahvistaminen ovat olennaisia tehokkaan toteutuksen kannalta ja myös Suomen saannon maksimoimisessa (mm. HaVL 6/2024 vp, HaVL 10/2024 vp).

Kustannustehokkuuden lisääminen hallinnossa on tärkeää, eikä kuntarahoitukseen kohdistuvaa painetta tule lisätä. Valiokunta toteaa, että kustannustehokkuuden ohella huomiota tulee kiinnittää toiminnan vaikuttavuuteen. Tehokas hallinto, hyvin järjestetty aluekehittämisen koordinaatio ja onnistunut kumppanuuden toteutus parantavat koko toiminnan vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta.

Sopimuksellisuus

Sopimuksellisten yhteistyömallien kautta on kehitetty kaupunkiseutuja pitkäjänteisesti ja tehostettu monitasoista yhteistyötä valtion, alueiden ja kaupunkien välillä. Hallintovaliokunta katsoo, että sopimuksellisuutta tulee vahvistaa, kehittää edelleen ja vakiinnuttaa osaksi kansallista ja EU:n aluekehittämisprosessia myös tulevilla EU:n ohjelmakaudella. Esimerkiksi ekosysteemisopimusten väliarvioinnin mukaan kokemukset sopimuksista ovat suurelta osin myönteiset, ja ne ovat tuottaneet huomattavaa lisäarvoa TKI-toiminnan suuntaamiseen sekä yritysten, korkeakoulujen ja kaupungin välisen yhteistyön syventämiseen.

Hallintovaliokunnan näkemyksen mukaan Suomen aluekehittämisen kumppanuuteen nojaavaa toimintamallia voitaisiin terävöittää ja aluekehittämisen vaikuttavuutta vahvistaa koko valtakunnan alueella kehittämällä valtion ja maakuntien välistä sopimuksellisuutta esimerkiksi hyödyntäen soveltuvin osin yliopistokaupunkien ja valtion välistä kumppanuusmallia. Ekosysteemisopimuksissa tavoitteet ja tulokset sidotaan julkisiin investointeihin, mikä tuo sopimukseen lisää sisältöä ja tavoitteellisuutta. Tämänäyttävyydestä toimintamallista voisi olla hyötyä myös yliopistokaupunkien ulkopuolella. Esimerkiksi aluekehittämiskeskustelujen uudistaminen siten, että niihin tuotaisiin aikaisempaa selvemmin kansallisen ja alueellisen kumppanuussopimuksen seuranta ja esimerkiksi ylimaakunnalliset teollisuuspoliittiset kehittämis- ja rahoitussuunnitelmat ja niihin liittyvät kehittämispanokset, lisäisi vuorovaikutuksen konkretiaa ja keskustelujen vaikuttavuutta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Hallintovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton selonteon VNS 5/2025 vp johdosta.

Valiokunnan mietintö HaVM 3/2026 vp

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto

1. huolehtii kumppanuuden toteutumisesta kansallisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan uudistusten valmistelussa ja toimeenpanossa.
2. edistää ylimaakunnallista yhteistyötä aluekehittämistyössä.
3. ryhtyy aluekehittämisen kokonaisuutta uudistettaessa toimiin hallinnoinnin tehostamiseksi ja toiminnan vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden lisäämiseksi.

Helsingissä 9.4.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mauri Peltokangas ps
varapuheenjohtaja Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Alviina Alametsä vihr
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Juha Hänninen kok
jäsen Christoffer Ingo r
jäsen Mari Kaunistola kok
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Saku Nikkanen sd
jäsen Hanna Räsänen kesk
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Juha Viitala sd
jäsen Paula Werning sd
jäsen Ben Zyskowitz kok
varajäsen Mika Riipi kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne

**Valiokunnan mietintö HaVM 3/2026 vp
Vastalause**

Vastalause

Perustelut

Keskustan valiokuntaryhmä katsoo, että valiokunnan enemmistön hyväksymät muotoilut kannanotoiksi puheena olevaan selontekoon eivät vastaa mietinnön perustelutekstiä. Se jättää avoimeksi aluekehittämisrahoituksen tarkoituksen sekä maakunnan liittojen tärkeän roolin aluekehittämisessä. Emme hyväksy ministeriöiden vallan kasvattamista alueellisen päätöksenteon kustannuksella.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy kannanoton selonteon VNS 5/2025 vp johdosta.

Vastalauseen kannanottoehdotus

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto

1. huolehtii kumppanuuden toteutumisesta kansallisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan uudistusten valmistelussa ja toimeenpanossa.
2. edistää ylimaakunnallista yhteistyötä aluekehittämistyössä tukemalla maakuntarajat ylittäviä teollisuus-, osaamis- ja innovaatiokokonaisuuksia sekä niihin liittyvää strategis-ta ja sopimuksellista yhteistyötä.
3. ryhtyy aluekehittämisen kokonaisuutta uudistettaessa toimiin hallinnon keventämiseksi ja toiminnan vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden lisäämiseksi siten, että maakuntien liittojen koordinoiva rooli, aluelähtöisyys ja kumppanuusperiaate säilyvät kehittämistyön lähtökohtina.

Helsingissä 9.4.2026

Hanna Räsänen kesk
Mika Riipi kesk